

Riečna 1, 815 13 Bratislava
tel.: + 421 2 20476147, fax: +421 2 20476971
e-mail: info@sng.sk, www.sng.sk

POSLEDNÝ KLASIK

Ernest Zmeták – umelec a zberateľ

Kurátori výstavy: Katarína Bajcurová a Július Barczy

Termín: 1. 2. – 5. 6. 2011

Miesto: SNG, Esterházyho palác Bratislava, 2. a 3. poschodie

Usporiadatelia: SNG v spolupráci s Galériou umenia v Nových Zámkoch

Výstava Slovenskej národnej galérie *Posledný klasik / Ernest Zmeták – umelec a zberateľ* predstavuje tvorbu a činnosť Ernesta Zmetáka (1919 – 2004), ktorý patril k významným osobnostiam slovenského moderného umenia. Projekt je koncipovaný ako dvojvýstava, ambíciou autorov je postihnúť to najcharakteristickejšie, najtypickejšie zo Zmetákovej tvorby, tiež ukázať a dokumentovať jeho bohatú zberateľskú činnosť. Osvetľuje Zmetákov význam v oblasti slovenskej moderny s ohľadom na zmapovanie jeho diel v štátnych a súkromných zbierkach, ako aj kultúrnohistorický význam jeho zberateľstva.

Ernest Zmeták – umelec

Ernest Zmeták (1919 – 2004) patrí k významným postavám slovenského moderného umenia. Narodil sa v Nových Zámkoch, v meste na juhu Slovenska, ktoré bolo okrem iného rodiskom legendy európskej a maďarskej avantgardy, Lajosa Kassaka. Vzdelával sa súkromne v kresliarskom kurze Karola Harmosa v Komárne (1936 – 1937), jeho cesty za štúdiom smerovali najprv do Prahy na Akadémiu výtvarných umení, avšak kvôli politickým udalostiam roku 1938 na štúdium nenastúpil. Odišiel študovať na Vysokú školu výtvarných umení v Budapešti (1938 – 1943), čo bola osudová zhoda okolností, pretože tam stretol maliara prof. Vilmosa Abu-Nováka, predstaviteľa tzv. rímskej školy a európskeho novoklasicizmu, ktorý síce krátko, ale zato významne ovplyvnil jeho videnie sveta. Roku 1943 sa vrátil na Slovensko a po krátkom pobyte v Martine sa usadil v Bratislave. V rokoch 1949 – 1952 pôsobil ako asistent Ľudovíta Fullu na Vysokej škole výtvarných umení v Bratislave, spoločne s Fullom zo školy odišiel z dôvodu, že sa nechcel podriaďovať vtedy presadzovanej metóde socialistického realizmu. Veľa cestoval, nielen po Slovensku (Orava, Gemer, Červený Kameň, Košice...), ale jeho celoživotnou tvorivou láskou sa stalo Taliansko: prvý študijný pobyt absolvoval roku 1947 a odvtedy sa tam v pravidelných intervaloch vracal maľovať, v neskorších rokoch si obľúbil Cefalù na Sicílii. Okrem maliarstva sa venoval grafike, kresbe a monumentálnej tvorbe (mozaika na priečelí Primaciálneho paláca v Bratislave, 1959 etc.). Roku 1958 vystavoval na XXIX. Biennale di Venezia, kde za farebný drevorez *Útek do Egypta* získal právu Istituta internazionale di arte liturgica.

Zmetákovým tvorivým východiskom sa stala úcta k vnútornej zákonitosti vecí, postihnutie konštrukčného, geometrického základu zobrazovaného motívu. Repertoár motívov jeho tvorby nebol široký: krajina, portréty a autoportréty, zátišia, v grafike aj ľudové balady či biblické výjavy. Hľadal v tvare stálosť a zákon: dokázal vnieť napätie a výraz aj do zdánlivo statických vecí a situácií, oživiť ich robustným gestom, pričom hlavný dôraz svojho prejavu postavil na vizualizácii, zjavovaní vnútornej podstaty tvaru. Tvary na ploche „vyhmatával“ priam sochárskym spôsobom, „vytesával“ skratkovitým a pritom maliarsky a farebne delikátnym výtvarným jazykom. Na prelome šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov sa v Zmetákovej tvorbe objavila osobitá črta malebnosti, súvisela s uplatňovaním plošnej a zjednodušujúcej dikcie, ktorá nasycovala jeho maľovanie výraznejším naivizujúcim duchom. Jeho primitivizmus však bol zámerný, premyslený do posledných detailov. V neskorom diele sa čoraz evidentnejšou stávala citová zainteresovanosť pretavená do nostalgického, melancholického lyrizmu, poetizácie skutočnosti. Taktiež farebné videnie prešlo v jeho tvorbe viacerými zmenami, od tmavých, sonórnych farieb s lokálnymi tónmi, od snahy postihnúť reálny kolorit javov a vecí, cez jeho plnofarebné až rozkošnicke rozžiarenie k akémusi vnútornému, transcendentálnemu presvetleniu.

„... tento mladý a pozoruhodný talent moderného slovenského výtvarníctva je nadšeným hlásateľom veľkej formy a silného výrazu. Jeho umenie, založené na pôsobení silných kontúr a rytmického členenia plochy, má výslovne grafický ráz a dá sa odvodzovať z umelcovej záľuby pre drevorez... nevyhnutne vyžaduje akcentovaný kontrast a štylizáciu foriem.“

Alžbeta Güntherová-Mayerová (1949)

„Zmeták je disciplinovaný kresliar monumentálnej skratky, strohej a nepáčiivej pravdivosti, prísnej kompozičnej logiky. Nie je však chladne rozumový, ako nie je ani výlučne citový. Pred prvým extrémom ho chráni jeho zemitá senzibilita, pred druhým ironická triezvosť videnia vecí a ľudí.“

Radislav Matuščík (1956)

„Zmetákov svet je jednotou. Niet v ňom burácajúcich drám, ani stíšnených lyrických evokácií, ani epickéj zhovorčivosti. Je to svet monumentálnej jednoty, v ktorej veci trvajú vo svojej nezničiteľnej podstate.“

Radislav Matuščík (1958)

„Niektoré motívy som maľoval i kreslil viac ráz (niekedy 10 – 15-krát), vrátil som sa k nim i po rokoch. Overoval som si svoju výpoveď o danej krajine, prehľboval poznanie... Obraz či kresbu som vždy dokončil na jedno sedenie... Opätovne navštevujem to isté Taliansko a je pre mňa stále nové.“

Ernest Zmeták (1966)

„Svoju výtvarnú abstrakciu rád konfrontujem s prírodou; najviac ma tento zápas uspokojil, keď sa mi darilo presne preniesť zákonitosť prírody do zákonitosti obrazovej plochy. Tu som trval na výtvarnej pravde, s vecnosťou fotografa a cítením výtvarníka... Najradšej som pracoval v osvetlení proti svetlu; tak sa mi krajina zdala najjednoduchšia.“

Ernest Zmeták (1967)

„Pristupoval som k práci s prísnu drezúrou: umiestniť výrez prírody vo formáte obrazu. Snažil som sa o čistý prednes a chcel som výtvarne vyriešiť každý štvorcový centimeter plochy bez exotického zveličovania alebo prikláňania sa k chvíľkovej móde.“

Ernest Zmeták (1976)

„Svoje talianske motívy sa snaží vidieť ináč ako ostatní maliari. V tom je nepochybne prínosom aj z hľadiska obrovskej ikonografie Talianska... Lebo v každom národe aspoň ktosi maľuje slnečné a azúrové Taliansko, ktoré sa zdá večným.“

Ladislav Saučín (1978)

„Jeho krajina nie je poetickou, ani romantickou evokáciou jej prírodných krás, ale krajinou podstaty, odrazom jej ‚anatómie‘ a tvaroslovných zákonitostí... Nijaká impresívnosť! – číra racionalizácia reality prírody bez zbytočných príkras zviditeľnila jej primárnu podstatu a monumentálne javisko.“

Igor Gazdík (1987)

„Zmetákov krajiny a podobizne sú vždy iba jednou možnosťou z nekonečného radu potenciálnych obrazových realizácií vonkajšieho. Zdá sa, že pre Zmetáka nikdy nebol ani tak podstatný výsledok, ako fascinujúci, nikde sa nezačínajúci a nikde nekončiaci, znova a znova opakovaný a predsa nie úplne rovnaký, proces maliarskeho „ohmatávania“, prepisovania reality.“

Ján Abelovský (2011)

„Parafrázujúc slávnú vetu zo Súkromných listov Fullu a Galandu, by sa dalo povedať, že Zmetákov obraz sa podobal skutočnosti, ale najmä obrazu... Aj s vedomím, že slová vždy všetko zjednodušia, sa mi žiada povedať, že Zmeták v svojej „ars-poetike“ smeroval od reality k poézii, od analýzy k syntéze, od fyziky k metafyzike, od pozemského k nadpozemskému...“

Katarína Bajcurová (2011)

Kurátorka výstavy: Katarína Bajcurová